

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ห้องสมุดในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันมีภารกิจที่สำคัญที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการของผู้ใช้ในด้านการศึกษาค้นคว้า ห้องสมุดในสถานการศึกษาจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ ซึ่งจะต้องพยายามสนับสนุนให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลเพื่อเพิ่มความรู้ทั้งจากการศึกษาในชั้นเรียน และการเรียนรู้เพื่อทักษะในการดำรงชีวิต (Pack and Pack, 1988) นอกจากนี้ห้องสมุดยังเป็นหัวใจของกิจกรรมทางวิชาการ ถ้าจะพัฒนาสถานับนอุดมศึกษาให้สามารถที่จะทำภาระกิจทางวิชาการได้เต็มที่ จำเป็นต้องพัฒนาระบบห้องสมุดให้เข้มแข็งมีขีดความสามารถที่จะเสริมสนองบริการด้านต่าง ๆ ที่สถานับนอุดมศึกษาจะทำ (วิจิตร ศรีสอาน, 2528)

ในปัจจุบันระบบการเรียนการสอนในสถานับนอุดมศึกษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการค้นคว้าด้วยตนเองเป็นสำคัญ การค้นคว้าเพื่อประกอบการเรียนในรายวิชาต่าง ๆ จึงมีความสำคัญมากขึ้น (สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงค์, 2530) นักศึกษาจึงต้องมีความสามารถในการค้นหาสาระความรู้อย่างมีระบบ มีกลยุทธ์ในการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือการพัฒนาการค้นคว้าด้วยการพึ่งตนเอง (Tuckett and Carla, 1984) ฉะนั้นบทบาทที่สำคัญยิ่งของบรรณารักษ์ในอันที่จะช่วยให้ผู้ใช้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ก็คือ บรรณารักษ์จักต้องพยายามให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ใช้ในด้านต่าง ๆ เช่นความต้องการข้อมูลเฉพาะสิ่ง ความสนใจ ระดับสติปัญญา และระดับการศึกษาของผู้ใช้ (Jakobovits and Jakobovits, 1987)

จากความจำเป็นในการที่ห้องสมุดจะต้องเข้าใจผู้ใช้เพื่อดำเนินงานและจัดบริการทุกวิถีทางเพื่อประโยชน์ของผู้ใช้นี้เอง จึงทำให้เกิดงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาผู้ใช้ซึ่งเป็นการศึกษาที่สำคัญของสารนิเทศศาสตร์ เพราะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ

บุคคล การกระทำ เจตนา ความคิด ค่านิยม ปฏิกริยาบุคคล (ประภาวดี สืบสนธิ์, 2530)

ในต่างประเทศได้มีการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใช้ที่เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองที่น่าสนใจคือ Subramanyam (1983) ได้ศึกษาขั้นตอนในการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาเอกของมหาวิทยาลัย Sri Venkateswara จากนักศึกษาจำนวน 32 คน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ ได้แก่ การเลือกหัวข้อ การรวบรวมวรรณกรรม การรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการใช้บริการของห้องสมุดในการรวบรวมข้อมูล รวมทั้งข้อคิดเห็นต่าง ๆ จากนักศึกษาที่เสนอให้ห้องสมุดพัฒนาระบบบริการต่าง ๆ ด้วย

การศึกษาผู้ใช้ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับงานของ Subramanyam ก็คือ Kuhlthau (1988a) ได้ศึกษาพฤติกรรมของการค้นคว้าของนักเรียนระดับมัธยมปลาย จำนวน 26 คน โดยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้รับมาจากการบันทึกเหตุการณ์ การเขียนเรียงความ การสัมภาษณ์ และการสังเกตของผู้วิจัย การศึกษาดังกล่าวจะเน้นถึง การกระทำ ความคิด และความรู้สึกเกี่ยวกับกระบวนการค้นคว้า และได้ค้นพบว่ากระบวนการค้นคว้าของนักเรียนเหล่านี้ ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 6 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นริเริ่มปฏิบัติงาน
2. ขั้นเลือกหัวข้อการทำงาน
3. ขั้นสำรวจประเด็นสำคัญของเนื้อหา
4. ขั้นวางประเด็นสำคัญของเนื้อหา
5. ขั้นรวบรวมข้อมูล
6. ขั้นสรุปและตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า

งานวิจัยดังกล่าวเผยให้เห็นถึงรายละเอียดในการค้นคว้าตามขั้นตอนต่าง ๆ ว่าผู้ค้นคว้าต้องการอะไร คิดอะไร และมีความรู้สึกอย่างไร ขณะที่ดำเนินการค้นคว้าตามขั้นตอนนั้น ๆ นอกจากนั้นยังศึกษาถึงความแตกต่างของวิธีการค้นคว้าตามขั้นตอนดังกล่าวทั้ง 6 ขั้นนั้นด้วย โดยศึกษาเปรียบเทียบกับนักเรียนในระดับมัธยมปลาย จำนวน 26 คน ว่าการค้นคว้าในขณะที่เรียนอยู่ในชั้นมัธยมปลายกับช่วงที่เข้าไปศึกษาในระดับ

วิทยาลัยมีความแตกต่างกันอย่างไร พบว่าวิธีการค้นคว้าของนักเรียนกลุ่มนั้น มีความแตกต่างตามขั้นตอนต่อไปนี้เป็นคือ ขั้นตอนกำหนดหัวข้อการค้นคว้า ขั้นตอนประเด็นสำคัญของเนื้อหา และขั้นตอนวิธีการรวบรวมข้อมูล

สำหรับในประเทศไทย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าของนักศึกษา ก็คืองานวิจัยของ กิ่งทอง ศิริมงคล (2531) ได้ศึกษาพฤติกรรมการค้นหาและการใช้ข้อสนเทศของนักศึกษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการทำวิทยานิพนธ์โดยศึกษาขั้นตอนของพฤติกรรม และประสบการณ์ในการเรียนรู้การใช้ห้องสมุดเพื่อทำวิทยานิพนธ์ ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมการค้นหา และการใช้สารนิเทศของนักศึกษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ไม่มีความแตกต่างตามคณะวิชา ขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์ และประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด

งานวิจัยทั้งหมดที่กล่าวมานี้ นับว่ามีประโยชน์สำหรับบรรณารักษ์ที่ทำให้รู้ถึงความต้องการ และวิธีการแสวงหาสารนิเทศของผู้ใช้เพื่อนำไปจัดระบบการถ่ายทอดสารนิเทศ ให้แก่ผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปรับระบบงานให้เข้ากับพฤติกรรมของผู้ใช้ (Prentice, 1980) แต่การศึกษาเกี่ยวกับการแสวงหาสารนิเทศในลักษณะนี้ยังไม่ครอบคลุมไปถึงสถาบันในระดับอุดมศึกษาโดยเฉพาะในสหวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษา และกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารนิเทศของนักศึกษาสหวิทยาลัยทักษิณ โดยพิจารณาถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิธีการแสวงหาสารนิเทศตามขั้นตอนการค้นคว้า ทั้ง 6 ขั้นตอน ของ Kuhlthau ซึ่งสรุปได้ว่าพฤติกรรมการค้นคว่านั้น จะเริ่มจากการเลือกหัวข้อ การกำหนดประเด็นสำคัญของเนื้อหา ซึ่งมีความสำคัญที่สุดเพราะแนวความคิดหลัก (Central Theme) จะปรากฏชัดในช่วงนี้แล้วจึงตามมาด้วยการรวบรวมข้อมูล (Kuhlthau, 1988a) ผู้วิจัยจึงนำหลักการนี้มาจัดกลุ่มกระบวนการค้นคว้าเฉพาะขั้นตอนที่สำคัญ และเกี่ยวข้องกับการพฤติกรรมการค้นคว้าเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเลือกหัวข้อการทำรายงาน
2. ขั้นกำหนดประเด็นสำคัญของเนื้อหา
3. ขั้นรวบรวมข้อมูล

ในลำดับขั้นตอนทั้ง 3 นี้ ผู้วิจัยต้องการทราบว่านักศึกษามีวิธีการแสวงหาสารนิเทศอย่างไร ประสบปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารนิเทศอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน และเนื้อหาของวิชาห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ใช้สารนิเทศ และเพื่อพัฒนาบริการสารนิเทศเพื่อการค้นคว้าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาถึง

1. วิธีการแสวงหาสารนิเทศ ประเภทของสารนิเทศ และแหล่งสารนิเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ตามขั้นตอนการค้นคว้าเพื่อการเขียนรายงาน
2. การนำประสบการณ์ในการเรียนรายวิชา 2631101 ห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้าไปใช้ในการแสวงหาสารนิเทศในแต่ละขั้นตอน
3. ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารนิเทศจากห้องสมุดในสหวิทยาลัย

สมมุติฐานการวิจัย

วิธีการแสวงหาสารนิเทศ ประเภทของสารนิเทศ แหล่งสารนิเทศ การนำประสบการณ์จากการเรียนวิชาห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้าไปใช้ในการแสวงหาสารนิเทศ ตลอดจนปัญหาในการแสวงหาสารนิเทศของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สหวิทยาลัยทักษิณจะแตกต่างกันไปตามคณะวิชาที่ศึกษา

ตัวแปรของการวิจัย

ตัวแปรอิสระ คือ

1. คณะวิชา ได้แก่ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ
2. ประสบการณ์ในการเรียนรายวิชา 2631101 ห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดโดยทั่วไป การจัดหาหนังสือ บัตรรายการ วารสารและบรรณานุกรมวารสาร หนังสืออ้างอิงและการเขียนรายงานทางวิชาการ
3. ขั้นตอนในการค้นคว้า ได้แก่ ขั้นตอนเลือกหัวข้อการทำรายงาน ขั้นตอนกำหนดประเด็นสำคัญของเนื้อหา และขั้นรวบรวมข้อมูล

ตัวแปรตาม คือ

1. พฤติกรรมการแสวงหาสารนิเทศ ได้แก่วิธีการค้นคว้า ประเภทของสารนิเทศ และแหล่งสารนิเทศที่ใช้ในการค้นคว้า
2. ปัญหาในการแสวงหาสารนิเทศของนักศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษากับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ของสหวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งประกอบด้วย วิทยาลัยครูจำนวน 5 แห่ง คือ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช วิทยาลัยครูภูเก็ต วิทยาลัยครูยะลา วิทยาลัยครูสงขลาและวิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี โดยมีนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในปีการศึกษา 2533 รวมทั้งสิ้นจำนวน 3,229 คน

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะนักศึกษาระดับปริญญาตรี 4 ปี ในชั้นปีที่ 2 3 และ 4 และนักศึกษาระดับปริญญาตรี 2 ปี ในชั้นปีที่ 2 เพราะนักศึกษาปีที่ 1 ยังอยู่ในระหว่างการเรียนรายวิชา 2631101 ห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้า

จากจำนวนนักศึกษาทั้งหมด 3,229 คน ผู้วิจัยได้นำจำนวนประชากรดังกล่าวมาหากลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มโดยใช้สูตรในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne} \quad \text{เมื่อระดับความมีนัยสำคัญเป็น .05}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างประชากร

N = ขนาดของมวลประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนให้ $e = .05$ (ของข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวมได้จากตัวอย่างประชากร) เท่าที่จะยอมรับได้

ผลการคำนวณจากสูตรทำให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 356 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้แบบสอบถามที่เป็นคำถามประเภทกำหนดคำตอบให้และให้เลือกตอบตามลำดับชั้นการประมาณค่าโดยแบ่งคำถามเป็น 4 ตอนคือ

ตอนที่ 1. สถานภาพของผู้ตอบเกี่ยวกับวิทยาลัยและคณะวิชาที่นักศึกษากำลังศึกษาอยู่

ตอนที่ 2. วิธีการแสวงหาสารนิเทศตามขั้นตอนต่าง ๆ ประเภทของสารนิเทศและแหล่งสารนิเทศที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ตอนที่ 3. การนำประสบการณ์จากการเรียนรายวิชา 2631101 ห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้ามามาใช้ในการแสวงหาสารนิเทศ

ตอนที่ 4. ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารนิเทศจากห้องสมุด

การทดสอบแบบสอบถาม

เพื่อความเหมาะสมและความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดสอบกับนักศึกษาระดับปริญญาตรีวิทยาลัยครูสวนสุนันทาซึ่งมีระบบการจัดการเรียนการสอนลักษณะเดียวกับวิทยาลัยครูต่าง ๆ ในสหวิทยาลัยทักษิณทุกคณะวิชา จำนวน 24 คน แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามโดยทางไปรษณีย์และส่งด้วยตนเองโดยขอความร่วมมือจากอาจารย์ในสถาบันที่ทำการวิจัยช่วยแจกแบบสอบถามและรวบรวมข้อมูลให้

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบวิธีการแสวงหาสารนิเทศตามขั้นตอนการค้นคว้า การนำประสบการณ์จากการศึกษาวิชาห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้าไปช่วยในการทำรายงาน ตลอดจนปัญหา และอุปสรรคที่เกิดจากการแสวงหาสารนิเทศของนักศึกษา
2. เป็นประโยชน์แก่อาจารย์บรรณารักษ์ ในการปรับปรุงการสอน และเนื้อหาของการสอนวิชาห้องสมุดและการศึกษาค้นคว้า

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สารนิเทศ (Information) หมายถึงข้อเท็จจริง เหตุการณ์ ความรู้ ที่ถ่ายทอดหรือบันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์

รายงานหรือที่ได้รับจากการสังเกต การถ่ายถอดบันทึกข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้อื่นได้ทราบ

พฤติกรรมการแสวงหาสารนิเทศ (Information Seeking behavior) หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติใด ๆ ก็ตามของบุคคลในอันที่จะค้นหาข้อมูลที่จะตอบสนองความต้องการการแสวงหาสารนิเทศนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางปฏิบัติที่บุคคลได้กระทำ เพื่อตอบสนองความต้องการสารนิเทศของตน กระบวนการแสวงหาสารนิเทศจะเริ่มขึ้นเมื่อบุคคล พบว่า ตนเองต้องการสารนิเทศเพื่อช่วยในการแก้ปัญหา หรือตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และจะยุติเมื่อบุคคลนั้น ๆ ไม่มีความต้องการสารนิเทศดังกล่าวต่อไป กระบวนการที่ว่าจะรวมทั้งวิธีการแสวงหาสารนิเทศ การสืบค้น และการถ่ายถอดสารนิเทศจากแหล่งสารนิเทศมาสู่บุคคลผู้สืบค้นสารนิเทศนั้น

แหล่งสารนิเทศ (Information sources) หมายถึง สถาบันการศึกษา หน่วยงาน บุคคล และสื่อมวลชน ที่จัดหารวบรวมและเผยแพร่สารนิเทศได้แก่

สถาบันการศึกษา คือ ห้องสมุดของวิทยาลัย

หน่วยงาน คือ หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ให้ข้อมูลแก่นักศึกษา นอกเหนือจากสถาบันการศึกษาที่นักศึกษาสังกัด เช่นห้องสมุดประชาชน สำนักงานเกษตรจังหวัด บริษัท

บุคคล คือ อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ บรรณาธิการ และเพื่อน

สื่อมวลชน คือ วิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์

การค้นคว้า หมายถึง การศึกษาด้วยตนเองจากหนังสือหรือวัสดุอื่น ๆ ที่มีในห้องสมุด หรือแหล่งสารนิเทศอื่น ๆ

ขั้นตอน หมายถึง กำหนดการทำรายงานการค้นคว้าของนักศึกษาแต่ละช่วงซึ่งในการวิจัยครั้งนี้กำหนดไว้ 3 ขั้นตอน คือ

1. ชั้นเลือกหัวข้อการทำรายงาน
2. ชั้นกำหนดประเด็นสำคัญของเนื้อหา
3. ชั้นรวบรวมข้อมูล

รายงาน หมายถึง เรื่องซึ่งเรียบเรียงจากหัวข้อการศึกษาในชั้นเรียน
ที่ผู้สอนมอบให้นักศึกษาค้นคว้า ภายในเวลาที่กำหนดในแต่ละภาคเรียน

สหวิทยาลัย หมายถึง กลุ่มวิทยาลัยครูต่างๆ จำนวน 8 แห่ง ที่มาจากการรวมตัวของวิทยาลัยครูต่าง ๆ ทั่วประเทศ จำนวน 36 แห่ง ตามข้อบังคับสภา
การฝึกหัดครู ว่าด้วยกลุ่มวิทยาลัยครู พ.ศ. 2528 ได้แก่

1. สหวิทยาลัยล้านนา
2. สหวิทยาลัยพุกชชิงราช
3. สหวิทยาลัยอีสาน-เหนือ
4. สหวิทยาลัยอีสาน-ใต้
5. สหวิทยาลัยศรีอยุธยา
6. สหวิทยาลัยทวาราวดี
7. สหวิทยาลัยทักษิณ
8. สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อขอพระราชทานนามใหม่เนื่องจากสหวิทยาลัยทั้ง 8 แห่ง เปิดสอนวิชาสาขาอื่น ๆ นอกเหนือจากวิชาการศึกษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระราชทานนามวิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่งว่า "สถาบันราชภัฏ" (สถิต แก้วเชื้อ, 2535)

สหวิทยาลัยทักษิณ หมายถึง กลุ่มวิทยาลัยครูในภาคใต้จำนวน 5 แห่ง คือ

1. วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช
2. วิทยาลัยครูภูเก็ต
3. วิทยาลัยครูยะลา

4. วิทยาลัยครูสงขลา
5. วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย